

[V lidských dějinách se ustavičně odehrává zápas...]

Ladislav Hejdánek

◆ článek, česky, vznik: zřejmě 1991

◆ article, Czech, origin: zřejmě 1991

[V lidských dějinách se ustavičně odehrává zápas...] [1991]

V lidských dějinách se ustavičně odehrává zápas mezi tendencemi konzervačními a inovačními. Obojí tendence mohou být funkční i dysfunkční podle okolností. Ve stavu ohrožení nebývá dost času ani energie na vynalézání nových věcí. Jestliže od počátku Husákovy normalizace v pookupačním Československu začaly vznikat malé neoficiální pracovní skupiny a seminární kroužky v soukromých bytech, nebylo jejich cílem přenést bádání a výchovu ze státních institucí do „institucí“ nestátních; na to v československých podmínkách nebylo pomyslení. Soukromé semináře se chtěly pokoušet o přípravu mladých lidí, kteří byli vyloučeni z vysokých škol nebo na ně vůbec nebyli přijati, v některých deformovaných nebo přímo likvidovaných oborech, tak aby se – jak jsme doufali – mezi nimi našli někteří, kdo by mohli v této práci pokračovat i v takovém případě, že by utlumení a represe intelektuálního života měly pokračovat ještě deset, dvacet nebo i více let. Už jsme se nechtěli nechat podruhé zaskočit a ustoupit do pasivity; ostatně jsme už mohli dokonce navázat na první zkušenosti s neoficiálními semináři, organizovanými hned po válce (sám jsem se např. zúčastnil Patočkova soukromého semináře o Heideggerově práci „Vom Wesen der Wahrheit“ v r. 1947–8).

První takové soukromé semináře začaly pracovat hned od počátku sedmdesátých let; byly dost opatrně organizovány, scházely se střídavě na různých místech a měnily i dobu konání. Přesto některé neunikly pozornosti policie, která pak vykonávala nátlak na organizátory, a dokonce i příslušníky jejich rodin, aby činnost byla zaražena. K přímým akcím však většinou nedocházelo, protože policie za nebezpečnější považovala neoficiální působení různých hudebních skupin mladých lidí. Soudními procesy s takovými hudebníky však byl v roce 1976 vyprovokován protest intelektuálů, z něhož pak se zrodila CHARTA 77. To brzo vyvolalo myšlenku ustavení jakési quasi-univerzity na způsob „létající univerzity“ v Polsku apod. K realizaci této ideje v plném rozsahu ovšem nedošlo; většina skupin zůstala při starých formách práce. Filosof Julius Tomin však přece jenom přišel s něčím novým: nejprve spolu s Milanem Machovcem a potom sám pořádal filosofické semináře pravidelně v témž bytě a v touž dobu, a to dokonce každý týden (ostatní pracovali mnohem řidčeji a méně intenzivně). A Tomin přišel ještě s dalším nápadem: napsal na čtyři významné evropské univerzity, aby do Prahy posílaly přednášet své učitele. Odpověď přišla z Oxfordu, kde se iniciativy ujala Balliol Colledge (před více než půl tisíciletím tam studoval Jan Hus). První přednášející začali přijíždět jako turisté do Prahy, ale brzo se první z nich začali stávat terčem policejních perzekucí (mezi jinými to byl tehdejší děkan uvedené koleje, Anthony Kenny, který byl po dlouhých hodinách vyšetřování i se svou paní vysazen na hranicích s Rakouskem přímo do lesa i se zavazadly). Postupně se šikany a represe staly neúnosnými, policie téměř každý týden odvezla všechny účastníky semináře i s organizátorem a nechávala je dva až čtyři dni ve vazbě, někteří studenti byli vyloučeni ze svých škol, jiní ztratili zaměstnání atd. Protesty intelektuálů v zahraničí se množily, ale bez výsledku.

V té době jsem se rozhodl zrušit své tři méně známé a „nenápadné“ semináře, o kterých ovšem policie stejně už věděla, a začal jsem pracovat stejnou formou jako Tomin. Byli jsme díky Tominovi a díky mohutným zahraničním protestům v určité výhodě; když při druhém semináři policie zasáhla, mohl jsem vyšetřovatelům říci, že

mi musí dát písemné rozhodnutí, že seminář porušuje nějaký zákon a který, abych se proti němu mohl řádně odvolat, jinak že budeme pokračovat dál a oni budou mít další „případ Tomin“. Vskutku to trochu pomohlo a policie nás jen občas obtěžovala, nikdy však v případě zahraničních přednášejících. To trvalo nějaký čas, až se někomu po Jaruzelského puči v prosinci 1981 zdálo, že nastal čas k naší likvidaci. Do té doby však přijelo mnoho dalších filosofů, a to nejenom pouze z Anglie, ale také z Holandska a zejména z Francie, která později měla sehrát v naší práci docela zvláštní roli. Jako vůbec první francouzský filosof přijel již po třech měsících nové formy našeho semináře Paul Ricoeur, kterého jsem měl tu čest poznat na jedné studentské konferenci v belgickém městečku Lustin v roce 1947; a po něm začali přijíždět další. Podobně jako v Anglii, také ve Francii byla založena Nadace Jana Husa, která shromažďovala prostředky jednak na cesty přednášejících, jednak na knihy a časopisy, které přednášející ve svých zavazadlech štědře vozili a nosili. Bylat to obrovská pomoc v něsi nesnadné situaci; rozhodující ovšem byl osobní kontakt se živými mysliteli, s nimiž po přednášce mohli přítomní také diskutovat.

Důležitým přelomem pro naši práci bylo zatčení místopředsedy francouzské Association, profesora J. Derridy (předseda, prof. J.-P. Vernant, už předtím v Praze byl) při jeho odletu na pražském letišti. V jeho kufru byl za pomoci policejního psa nalezen jakýsi balíček (údajně s drogami), který ovšem předtím policie v nepřítomnosti prof. Derridy do kufru uložila. Celou akci vymyslel a organizoval kpt. StB JUDr. Hrádek (tehdy vystupoval pod krycím jménem Karban), ale vše se – jako obvykle – obrátilo především proti policii a proti režimu. Pro prof. Derridu to byla samozřejmě velmi nepříjemná zkušenost, ale reakce ve Francii, jak ze strany veřejnosti a novinářů, tak ze strany vlády, přesvědčila naše úřady, že něco podobného už nebudou moci opakovat. Půl roku proti nám zasahovali docela stejně, jako kdysi proti Tominovu semináři, ale s jednou výjimkou: nikdy nezasáhli, když u nás byl zahraniční filosof (několikrát později udělali malou výjimku, ale už nikdy nezasáhli tak brutálně). Po půl roce intenzivních represí toho policie zase nechala, zřejmě protože ztratila naději, že nás udolá.

Francouzští hosté nejezdili jen k nám, ale postupně začali přednášet i v jiných kroužcích a seminářích, a nejen v Praze, ale i v Brně (v posledních letech v bytě dnešního rektora, prof. M. Jelínka). Početně představovali největší podíl ze všech zahraničních přednášejících, téměř tři desítky za 9 let, někteří přijeli dokonce víckrát. Po provokaci s J. Derridou enormně stoupl zájem francouzských filosofů o filosofickou „misi“. Nemůžeme být jim všem ani dost vděční. Nenechali se odradit; jejich zájem a také podpora ze strany intelektuální veřejnosti a tisku nám hodně usnadnila naši práci. Na jaře minulého roku se v místnostech pražského Francouzského institutu ve Štěpánské ulici konalo kolokvium, kterého se za francouzskou stranu přednáškami zúčastnili filosofové Mme Colombelová, Ms Derrida, Eslin a Vernant. Navzdory velkým těžkostem, v nichž stojí dnes vysoké školy, doufáme, že už brzo nastane doba, kdy budeme schopni lépe zajišťovat vše potřebné k tomu, aby k nám francouzští i jiní filosofové jezdili stejně rádi a obětavě jako v minulosti. Navázané kontakty nesmějí polevit, ale musí se bohatě rozvíjet.